

Nd.

210. Nefndarálit

[133. mál]

um frv. til laga um ráðstafanir vegna ákvöðrunar Seðlabanka Íslands um nýtt gengi íslenskrar krónu.

Frá 1. minni hl. fjárhags- og viðskiptanefndar.

Um mál þetta hefur verið fjallað á sameiginlegum fundum fjárhags- og viðskiptanefnda beggja deilda, og fara hér á eftir sjónarmið fulltrúa Sjálfstæðisflokksins í þessum nefndum.

Á undanförnum þremur árum hefur verið eitt mesta góðæri hér á landi, sem sögur fara af. Aflabrögð hafa verið góð og verðlag á útflutningsafurðum landsmanna hærra en nokkru sinni fyrr. Samkvæmt áætlunum opinberra aðila er gert ráð fyrir, að heildarafli muni aukast nokkuð á árinu 1973 og verðlag erlendis enn hækka, þannig að framleiðsluverðmæti sjávarafurða aukist um 10—20% frá árinu 1972. Eigi að síður hefur ríkisstjórnin nú ákveðið að lækka gengið um 11%, og innan ríkisstjórnarinnar hafa verið uppi tillögur um enn meiri gengislækkun, eða allt að 16%.

Sú þróun efnahagsmála, sem leitt hefur til þessarar ákvörðunar, á sér ekki langan aldur. Fyrri hluta árs 1970 voru uppi tillögur af hálfu þáverandi ríkisstjórnar og Seðlabankans um nokkra gengishækkun með tilliti til ört batnandi árferðis, — tillögur, er að vísu náðu ekki fram að ganga vegna andstöðu af hálfu samtaka bæði launþega og vinnuveitanda. Sumarið 1971, er núverandi ríkisstjórn tók við

völdum, taldi hún ástand og horfur efnahagsmála ekki gefa tilefni til gengisbreytingar. Það sama sumar var raunar einnig talið álitamál, hvort ekki bæri að halda verðgildi íslensku krónunnar gagnvart gulli óbreyttu, eins og flest nágrannalönd okkar í Evrópu gerðu, en þetta hefði falið í sér gengishækkun gagnvart bandarískum dollar, sem er mikilvægasti útflutningsgjalddeyrir landsmanna. Enda þótt annað yrði ofan á, gefur þetta, ásamt álitum hinnar nýju ríkisstjórnar, glögg til kynna, hvert ástand var sumarið 1971 í þeim þáttum efnahagsmála, sem úrslitum ráða um gengisskráningu. Á því eina og hálfu ári, sem síðan er liðið, hefur að vísu orðið nokkur minnkun á þorskafla, en hún hefur verið vegin upp og meira en það af mikilli og áframhaldandi hækkun útflutningsverðlags, sem gert er ráð fyrir, að enn muni halda áfram á komandi ári.

Skýringu þess, að nú er talið nauðsynlegt að framkvæma gengislækkun, er því eingöngu að finna í þróun þeirra þátta efnahagslífsins, sem eru á valdi landsmanna sjálfra. Í stuttu máli er skýringin sú, að öll stjórn efnahagsmála, en þó einkum stjórn opinberra fjármála, verðlags- og launamála, hefur farið gjörsamlega úr böndunum á þessum þremur missirum. Á þessu getur aðeins einn aðili borið ábyrgð, sú ríkisstjórn, sem með völd fer í landinu.

Þegar augljóst var á s. l. sumri, hvert stefndi í viðskiptajöfnuði landsins og afkoma atvinnuveganna, gerði ríkisstjórnin ráðstafanir til að auka niðurgreiðslur og stöðva frekari hækkun almenns verðlags og kauplags til bráðabirgða. Jafnframt fól hún sérstakri nefnd, efnahagsmálanefnd, að gera tillögur um leiðir og valkosti í efnahagsmálum. Var nefnd þessi skipuð sérfræðingum ásamt fulltrúum þeirra þriggja stjórnarmálflokka, sem að ríkisstjórninni standa. Skilaði nefndin endanlegu álitum í byrjun desember s. l., eins og alkunnugt er.

Í hinu ítarlega og greinargóða álitum efnahagsmálanefndar er að finna námkvæman og glöggan samanburð á þeim höfuðleiðum, sem nefndin telur koma til álita til þess að mæta þeim vandamálum, sem við er að etja. Nefndin telur, að ekki komi til greina að grípa til beinna innflutningstakmarkana eða annarra beinna magntakmarkana, heldur sé eingöngu unnt að fara leiðir, sem byggist á almennum hagstjórnaraðgerðum, sem varða heildarskilyrði í hagkerfinu eða almenn rekstrarskilyrði tiltekinna greina. Ber nefndin saman þrjár slíkar höfuðleiðir, millifærslu, niðurfærslu og gengislækkun. Sá samanburður leiðir berlega í ljós, að gengislækkun er betur til þess fallin að ná þeim efnahagsmarkmiðum, sem nefndin telur eðlilegt, að stefnt sé að, en hinar leiðirnar tvær. Eina undantekningin frá þessu er sú, að gengislækkun hefur meiri áhrif á verðlag og felur í sér meiri hættu á þenslu en hinar leiðirnar. Þó er ekki teljandi munur á millifærslu og gengislækkun í þessu efni samkvæmt yfirliti nefndarinnar.

Þær niðurstöður efnahagsmálanefndar, sem hér hefur verið lýst, eru mjög í samræmi við þær grundvallarskoðanir í efnahagsmálum, sem Sjálfstæðisflokkurinn hefur fylgt og barizt fyrir bæði á árunum milli 1930 og 1940 og á undanförunum áratugum. Þær eru einnig í fullu samræmi við þau sjónarmið, sem fyrrverandi ríkisstjórn fylgdi á árunum 1959—1971, en þá mættu óbilgjarnri andstöðu núverandi stjórnarflokka. Verður það sannarlega að teljast til tíðinda, að þessi stjórnarmið skuli nú, að vandlega athuguðu máli, hljóta eins afdráttarlausu viðurkenningu af hálfu þeirra fulltrúa núverandi stjórnarflokka, er sæti áttu í nefndinni, og nefndarálitum ber með sér. Með því að taka gengislækkun fram yfir þær leiðir aðrar, sem í nefndarálitinu eru ræddar, hefur ríkisstjórnin sjálf í reynd viðurkennt þessa meginniðurstöðu nefndarinnar.

Enda þótt ekki sé ágreiningur um, að rétt gengiskráning sé meginatriði í heilbrigðri stjórn efnahagsmála, getur það eigi að síður verið mikið álitamál, hvenær beri að grípa til gengisbreytingar og hvernig eigi að framkvæma hana. Vegna þeirra þensluáhrifa, sem gengislækkun óhjákvæmilega hefur í för með sér, verður umfram allt að framkvæma hana af mikilli varúð og leitast við að tryggja sem best, að stöðugleiki geti fylgt í kjölfarið. Sé litið á framkvæmd nýlegra gengisbreytinga í nágrannalöndum okkar, er augljóst, hvílik megináherzla hefur verið lögð á þessi at-

riði. Má í þessu sambandi benda á gengislækkunina í Brelandi 1967 og í Bandaríkjunum 1971 og þær alhliða og viðtæku ráðstafanir, sem gerðar voru í sambandi við þær í opinberum fjármálum, peningamálum og verðlags- og launamálum. Eins og kunnugt er, voru hliðstæðar ráðstafanir gerðar hér á landi í sambandi við gengisbreytingarnar 1960 og 1968. Án slíkrar samhentrar og einbeittrar heildarstjórnar á efnahagsmálum getur gengislækkun ekki verið annað en bráðabirgðaráðstöf, en leiðir til aukinnar verðbólgu. Kemur þetta einnig skýrt fram í því álitni efnahagsmálanefndar, sem áður er vitnað til.

Þær forsendur þess, að gengislækkun geti náð tilætluðum árangri, sem hér er ofan er lýst, eru bersýnilega ekki til staðar hér á landi, eins og nú standa sakir. Ríkisstjórnin er sundurþykk og sundurlyndi að auki ríkjandi innan þeirra flokka, sem að henni standa. Á eins og hálfis árs valdaferli hefur ríkisstjórnin enga tilraun gert til þess að marka og framfylgja heildarstefnu í efnahagsmálum, né virðist vera ætlunin að gera slíkt nú. Útgjöld ríkisins hafa vaxið óhóflega. Heldur sá vöxtur áfram, og bendir ekkert til, að ríkisstjórnin hafi nein tók á stjórn opinberra fjármála yfirleitt. Engin stefna hefur verið mörkuð í peningamálum í sambandi við þær efnahagsaðgerðir, sem nú er verið að framkvæma. Óvissa er um þróun verðlagsmála, en vitað er, að auk áhrifa gengislækkunarinnar hljóta að koma til sögunnar aðrar verðhækkningar, sem skotið hefur verið á frest undanfarna mánuði. Engar tilraunir hafa verið gerðar til þess að ná samkomulagi við aðila vinnumarkaðarins um meðferð kaupgjaldsmála í sambandi við gengisbreytinguna. Um þetta atriði segir efnahagsmálanefndin hins vegar, að það sé meginforsenda allra tillagna um leiðir, að slíkt samkomulag takist um launaákvæðanir, einkum að því er varðar meðferð kaupgreiðsluvisitölu. Af hálfu einstakra ráðherra ríkisstjórnarinnar, ekki sízt forsætisráðherra, var það einnig greinilega látið í ljós á s. l. hausti, að breyting á fyrirkomulagi kaupgreiðsluvisitölu væri forsenda sérhverrar lausnar efnahagsvandans.

Af því, sem hér hefur verið sagt, má ljóst vera, að sú gengislækkun, sem ríkisstjórnin hefur ákveðið, felur ekki í sér neina lausn efnahagsvandans. Það lýsir hinu mesta ábyrgðarleysi af hálfu ríkisstjórnarinnar að ráðast í slíkar aðgerðir án þess að hafa markað heildarstefnu í efnahagsmálum og vera fær um að fylgja þeirri stefnu eftir. Án þess getur gengislækkunin ekki orðið til annars en grafa enn frekar undan tiltrú almennings á verðgildi gjaldmiðilsins. Að nokkrum mánuðum liðnum verður allt komið aftur í sama farið og ekki önnur ráð tiltæk, ef svo fer sem horfir, en grípa til nýrrar gengislækkunar. Slík þróun hlýtur að hafa hin alvarlegustu áhrif á atvinnulíf landsins, á sparnað og fjármunamyndun og á lánstraust landsins erlendis. Jafnframt hlýtur þessara áhrifa að gæta í sívaxandi mæli á atvinnu í landinu og á lífskjör þjóðarinnar.

Um einstök atriði þessa frumvarps, sem hér liggur fyrir, er ekki ástæða til að fjölyrða. Ákvæði 1., 2. og 4. gr. eru tæknilegs eðlis og hliðstæð ákvæðum laga, sem sett hafa verið við fyrri gengisbreytingar.

Ákvæði 3. gr. eru hins vegar ekki tæknilegs eðlis, heldur fela í sér nýja stefnu í gengismálum. Enda þótt þessi stefna eigi sér stað í nýjum reglum Alþjóðagjald-eyrissjóðsins, er síður en svo einsætt, að rétt sé, að hún sé tekin upp hér á landi, allra sízt við ríkjandi aðstæður. Engin ástæða er til, að þessi ákvæði séu í þessu frumvarpi, nema því aðeins að ríkisstjórnin ætli sér að nota þau til þess að hafa gengisfellinguna meiri en látið er í veðri vaka. Eðlilegast virðist, að sérstakt frumvarp sé borið fram um þá breytingu á Seðlabankalögunum, sem hér er um að ræða, og mundi þá gefast nægilegt tóm til að athuga málið nánar. Við þær aðstæður, sem nú eru ríkjandi, er hins vegar hætt á, að þessi stefnubreyting valdi tortryggni og eftirvæntingu um frekari gengislækkunir.

Alþingi, 19. des. 1972.

Matthías Á. Mathiesen, Matthias Bjarnason.
frsm.